

Oppilaitosvaltaukset liittolaisten silmin

Keskusteluessee suomalaisen opiskelijaliikkeen syksystä 2023

Teppo Eskelinen ja Sanna Ryyänen

Itä-Suomen yliopiston yliopistonlehtorit Teppo Eskelinen ja Sanna Ryyänen seurasivat syksyn 2023 opiskelijaliikehdintää. Yhteiskuntatieteilijöinä he halusivat sekä ymmärtää että tukea liikettä. Tässä dialogisessa esseessä he pohtivat yliopistojen näkökulmasta liikehdinnän merkitystä ja vaikutuksia sekä henkilökunnan roolia opiskelijaliikkeen tukena.

Itä-Suomen yliopiston Kuopion kampus 27.9.2023. Kuva: Sanna Ryyänen

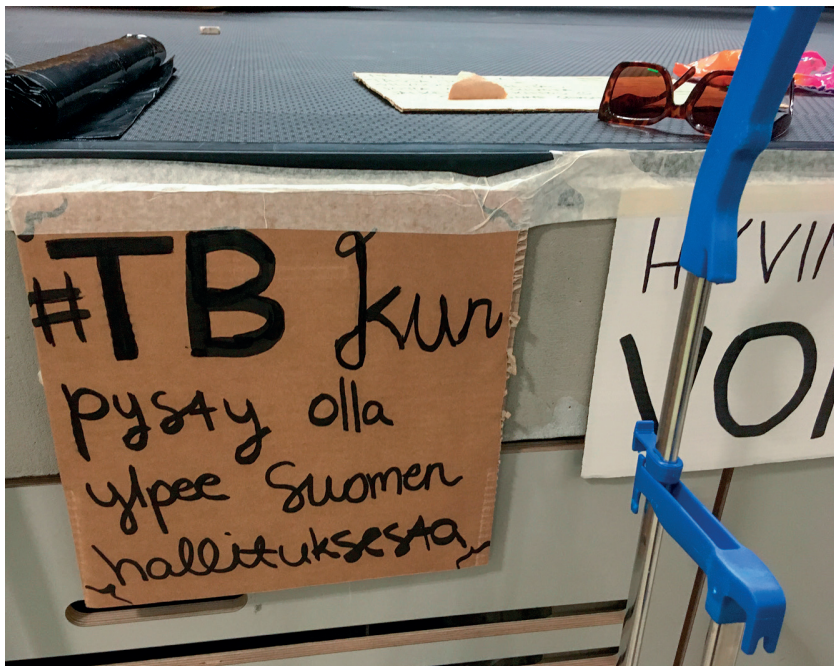
Teppo:

Syys-lokakuussa 2023 nähtiin Suomen historian laajin opiskelijoiden valtausliike, kun ensin Helsingin yliopistossa ja sen jälkeen lukuisissa muissa yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja lukioissa vallattiin oppilaitosten tiloja protestina Petteri Orpon hallituksen politiikkaa vastaan. Tunnuksella #nocuts vaadittiin maanlaajuisesti asumistukien ja aikuiskoulutusten leikkausten perumista ja opintotuen indeksikorotusten palauttamista ja vastustettiin lukukausimaksuja. Lisäksi vaatimukseen kuului opiskelijoiden mielenterveyspalveluiden turvaaminen ja mahdollisuus suorittaa opinnot ilman valtavaa velkataakkaa. Myös kansainvälisten opiskelijoiden asema ja hallituksen rasistisen politiikan vaikutus heihin oli näkyvästi esillä.

Opiskelijaprotestit eivät sinänsä ole erityisen yllättäviä. Orpon kesällä 2023 aloittaneen hallituksen politiikka on ollut erittäin polarisoivaa, ja yhteiskuntatieteilijöiden ohella myös hallitus itse on varmasti osannut odottaa protesteja. Yhtä aikaa leikkausten kanssa tehdyt suuret veronkevennykset ovat alleviivanneet, että kyse on pikemmin tulo- ja menokohteiden siirtelystä ei-kiristävän budjetin sisällä kuin ”talkoista”, joissa julkisia menoja kiristettäisiin kauttaaltaan.

Opiskelijat pienituloisena ryhmänä tietysti tuntevat leikkausten vaikutukset hyvin konkreettisesti. Suunnitellut leikkaukset ovat suuria, ja etuuksien indeksijäädytykset inflaatiotilanteen huomioiden merkittäviä. Hallituksen suunnitelmassa opiskeluaajan toimeentulossa korostuu lainapainotteisuus. On periaatteellisesti tärkeä kysymys, voiko korkeakoulutuksen hankkia ilman tolkutonta lainataakkaa. Opintolainojen lannistamat tulevaisuudenkuvat ovat poikineet protesteja myös maissa, joissa lainapainotteisuuteen on menty pidemmälle: esimerkiksi 2010-luvun Occupy-liikkeessä tämä oli keskeinen teema (Occupysta pidemmin ks. Eskelinen 2011). Lainapainotteisuus ilmaantui mielenmaisemaan, jossa nuorison jaksaminen on ollut muutenkin koetuksella. Paineet, kilpailustressi ja mielenterveys ovat syystäkin olleet paljon esillä.

Hallitus sanoo samaan aikaan panostavansa koulukseen. Totta onkin, että TKI-rahoituksessa kasvusuunta jatkuu, ja esimerkiksi tohtorinkoulutukseen laitetaan lisää resursseja. Kun samaan aikaan opiskelijoiden toimeentuloa heikennetään merkittävästi, seurauksena on jännittävä paradoksi: koulutus näyttyytyy koulutettavien ihmisten hyvinvoinnista irrallisena kysymyksenä. Valtausten voi ajatella merkitsevän myös tämän paradoksaalisen ajatustavan haastamista.

Lumit-lukio, Kuopio 3.10.2023. Kuva: Sanna Ryytänen

Valtaukset toimintamuotona edustavat pitkään käytössä ollutta ja hyväksi koettua mallia. Yliopisto-opiskelijoiden valtausliikkeitä on Suomessakin nähty useammalla vuosikymmenellä, vaikkakaan valtausliike ei toki rajoitu opiskelijoihin. Suomen edellinen suurempi valtausliike 2000–2010-luvuilla pyrki lähinnä autonomisten tilojen rakentamiseen, eikä sillä ollut suoria kytköksiä opiskelijaliikkeeseen. Opiskelijaliike puolestaan on elänyt jonkinlaisissa radikalisoitumisen sykeissä, joissa suoraviivaisempi poliittisuus ja virastomaisempi vaikuttaminen vuorottelevat.

Kaikkineen syksyn 2023 protestit olivat siis odotettavia. Niitä oli helppo ymmärtää ja tukea. Ne myös saivat runsaasti julkista huomiota, joka oli asiaankuuluvan ristiriitaista mutta laajalti kannustavaa. Henkilökunnan edustajat laativat tukiadresseja useissa yliopistoissa. Hallituksella ei kuitenkaan vaikuttanut koko aikana olevan minkäänlaista mielenkiintoa edes dialogiin opiskelijaliikkeen kanssa, ja tätä kirjoitettaessa marraskuussa 2023 näyttääkin epätodennäköiseltä, että valtaukset voisivat saavuttaa julkisesti lausutut tavoitteensa.

Ajattelen kuitenkin, että protesteilla on aina monia ulottuvuuksia, joista varsinaiset julkilausutut vaatimukset ja niiden mahdollinen saavuttaminen ovat vain yksi. Niiden ympärillä on valtavasti muita kysymyksiä liittyen organisoitumiseen, poliittiseen subjektiviteettiin ja yhdessä oppimiseen. Joskus protesti muuttaa protestojien käsityksiä itsestään ja yhteiskunnasta, joskus se muuttaa muita toimijoita. Protestien sosiologisen tulkinnan ensimmäinen sääntö on: etsi aina vaikutuksia myös näkyvien vaatimusten takaa.

Itseäni kiinnostaa ennen kaikkea poliittinen toimijuus. Mitä se merkitsee ja aiheuttaa, että joku ihminen ottaa asiakseen asettua poikkitehokseen ja esittää vaatimuksia? Mitä merkitsee, että joku ryhmä omaksuu kollektiivisen identiteetin poliittisena toimijana? Mitä merkitsee, että jotkut neutraalin tuntuiset ryhmät kuten ”opiskelijat” alkavatkin saada poliittisia merkityksiä? Miten poliittista toimijuutta tuotetaan kieltäytymällä tarjotuista vaikuttamisen kanavista?

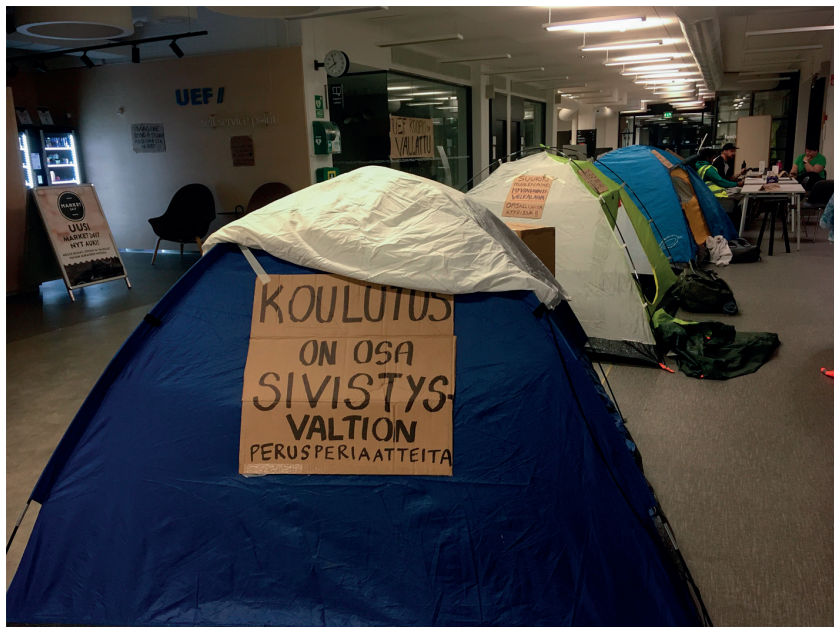
Kiehtovalta tuntuu myös kysymys protestien monenlaisista vaikutuksista. Minkälaisia asioita protestit voivat laukaista? Mitä ajatus liikkeen olemassaolosta ja siihen kuulumisesta aiheuttaa? Vaikuttaa siltä, että liike voi olemassaolollaan tuottaa uutta toimintaa kahdenlaisista (ja ainakin näennäisesti keskenään ristiriitaisista) syistä. Ensinnäkin opiskelijaprotestit vaikuttavat hyvin organisoituneilta, ja valmiin organisaation olemassaolo helpottaa protestien järjestämistä jatkossa. Toiseksi yliopistovaltaus on eräänlainen malli tai meemi, joka kopioituu helposti, kun malli on kerran luotu. Useinhan protestit kasvavat nimenomaan kopioitumalla.

Ajattelin, että tällaisia kysymyksiä olisi avattava, että valtausten merkitystä osattaisiin arvioida kunnolla.

Sanna:

Nostat esiin kiinnostavan kysymyksen poliittisesta toimijuudesta. Itse seurasin oppilaitosvaltauksia erityisesti oman työpaikkani eli Itä-Suomen yliopiston Kuopion kampuksen näkökulmasta. Yliopiston Snellmania-päärakennuksen aula vallattiin tiistaina 26.9.2023, ja valtaus kesti torstaihin 5.10.2023 saakka, yhteensä siis kymmenen päivää. Nuo päivät olivat historialliset: tiettävästi koskaan aikaisemmin opiskelijat eivät ole Kuopiossa vallanneet yliopiston tiloja. Kysyt: ”Mitä merkitsee, että jotkut neutraalin tuntuiset ryhmät kuten ’opiskelijat’ alkavatkin saada poliittisia merkityksiä?” Ajattelen, että kysymystä on kiinnostavaa lähteä purkamaan esimerkiksi siitä näkökulmasta, miten laajaksi oppilaitosten valtausaalto tällä ker-

taa paisui. Helsingin yliopistossa ja sen liepeillä yliopiston tai hallituksen politiikkaa vastustavia, laajaa julkisuutta saaneita valtauksia on toteutettu ainakin vuosina 1968, 1990, 2009 ja 2015. Koskaan aikaisemmin opiskelijaliikkeen oppilaitosvaltauksset eivät ole kuitenkaan levinneet niin laajalle kuin nyt ja sen myötä paikkoihin, joissa valtausten kaltaista toimintaa, sen paremmin kuin muutakaan laajamittaista opiskelija-aktivismia ei ole ennen nähty. Tämä tekee kysymyksestä opiskelijuuden politisoitumisesta nähdäkseni erityisen kiinnostavan paitsi sisällöllisesti myös ”määrällisesti”. Väitän nimittäin, että tämä on yksi niistä kauaskantoisemmista seurauksista, joita syksyn 2023 valtausaalto on tuottanut: poliittisemmälle opiskelijuudelle on rakentunut malli ja jonkinlainen ennakkotapaus monissa oppilaitoksissa, joissa sitä ei ole aiemmin saatettu tulla laajamittaisemmin edes ajatelleeksi. Samalla on tärkeää muistaa, että ei tämäkään opiskelijaliikettä sentään kaikkia oppilaitoksia liikauttanut, ja eri opiskelualoilla saateen suhtautua esimerkiksi mielenosoituksiin tai leikkauspolitiikkaan hyvin eri tavoin (esim. Myllyniemi & Kiilakoski 2019).

Itä-Suomen yliopiston Kuopion kampus 27.9.2023. Kuva: Sanna Ryyänen

Valtauksiin itsessään saattoi paikkakunnasta riippuen osallistua vain kourallinen väkeä, mutta tuhannet opiskelijat kulkivat päivittäin valtausten ja niitä reunustaneiden telttojen ja banderollien ohi, kuuluivat vähintäänkin ohimennen valtauksilla pidettyjä puheita ja saattoivat pysähtyä juttelemaan valtauksella päivystäneiden opiskelijoiden kanssa. Yliopisto oli hetken jotain hieman muuta. Eräs Kuopion valtaukseseen osallistuneista opiskelijoista kertoi valtauksessa vierailleiden lastensa leikkineen kotona vierailun jälkeen yliopistoa: ”Mä oon mielenosoittaja, mikä yliopistolainen sä oot?”

Ajattelen, että valtauksissa yksi erityisen kiinnostava kysymys liittyy tilaan ja sen merkitysten muuttumiseen – tilan haltuunottoon ja tilan tekemiseen omaksi, vähintäänkin hetkellisesti. Oppilaitosvaltauksissa tuota omaksi tekemistä toteutettiin monin tavoin: banderolleja ripustamalla, telttoja pystyttämällä, rakentamalla valtaukseseen ruokanurkkaus kahvinkeittimiseen, pitämällä elokuvailtoja, järjestämällä musiikkiesityksiä ja niin edelleen. Olemme kirjoittaneet kansalaistoiminnan tiloja analysoi-

Itä-Suomen yliopiston Kuopion kampus 4.10.2023. Kuva: Sanna Ryyänen

vassa artikkelissamme, että tila luo toimintaa. Puhuimme suorastaan tilan toimijuudesta. (Eskelinen & Ryyänen 2021.) Ajattelen, että hetkelininkin yliopiston tilan ottaminen omaan käyttöön – muuhun käyttöön kuin missä se yleensä on – muuttaa tilaa ja ottaa sen hieman rispaantunutta julkisuutta uudelleen haltuun, rakentaa ja vahvistaa sitä ja samalla kutsuu toimimaan siellä toisin. Yliopistothan ovat periaatteessa julkista tilaa esimerkiksi siinä mielessä, että luentoja saisi kuka tahansa tulla kuuntelemaan. Tuosta ei kuitenkaan yleisesti tiedetä, eikä yliopistotilojen julkisuus toteudu muutoinkaan. Oppilaitosvaltaukset tekivät yliopistotilasta hetkeksi taas julkisen eli vapaan ja mukaan kutsuvan kohtaamisen ja toiminnan tilan. Tämä tuo mieleeni sen, mitä kasvatustieteilijä Gert Biesta (2012) puhuu tilan julkisuuden pedagogiikasta. Hän tarkoittaa sillä tekoja, joiden pedagogisuus on tilan julkisuuden osoittavaa ”keskeyttämistä”, ilman alleviivaavaa pedagogista aietta tai tavoitetta. Nimenomaan se tekee tuollaisista teoista Biestan mukaan pedagogisesti erityisen merkityksellisiä. Ajattelen, että keskeyttämisessä piilee myös oppilaitosvaltausten laajempi (sosiaali)pedagoginen merkitys ja voima.

Olen aina korostanut opiskelijoille, että yliopisto ei ole yksinomaan kursseja ja oppisisältöjä vaan yliopisto on myös konkreettinen fyysinen tila, joka mahdollistaa kohtaamisia, yhteentulemisia, yhdessäoloa ja yhdessä ajattelemista. Korona-aikana juuri tuo yliopiston ulottuvuus tuntui karkaavan kauas, ja koronan vanavedessä yleistyneet etä- ja hybridio opiskelun tavat ovat muuttaneet yliopiston tilallista luonnetta myös pysyvämmiin. Valtaukset näyttivät välähdyksen siitä, mitä yliopisto tilana voisi parhaimmillaan olla: tilaan asettumista läpikulkujen sijaan, ajan virtaavaa viettämistä tehokkaan säntäilyn sijaan, kohtaamisia ja keskusteluja, jotka ylittävät oppiaineiden sekä opiskelijoiden ja henkilökunnan rajat, asettumista oppimaan dialogisesti yhdessä ja toisiltaan. Valtaukset olivat myös julkista (sosiaali)pedagogiikkaa: ne näyttivät yliopistojen mahdollisuuden.

Teppo:

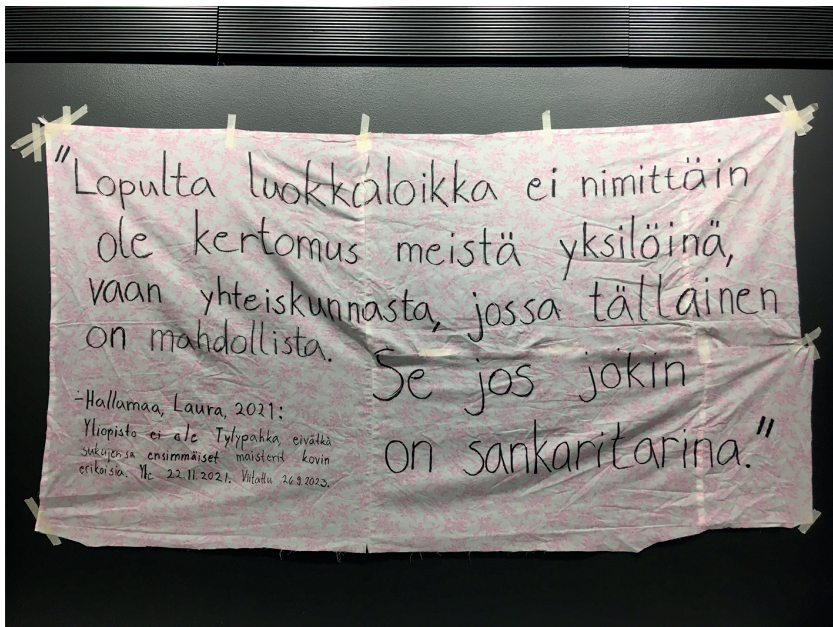
Näinhän se on, että valtaus on protestin lisäksi tila ja tila kannattelee aina omanlaistaan toimintaa. Mainitsemasi taannoinen heittomme ”tilan toimijuudesta” oli toki eräänlaista liioittelua, mutta kansalaistoiminnan paikkoihin näyttää kiteytyvän siellä toimiviin ja yksilöihin palautumatonta toimijuuden mahdollistamista. Toiminta myös kasvaa toiminnan tilasta, ja kääntäen paras resepti toiminnan tappamiseen on usein vakiintuneen tilan menettäminen ja usko siihen, että ”kokouksiahan voi järjestää

missä tahansa”. Protestin ja toiminnan tila on siis enemmän kuin toimijansa: valtaus on tästä mitä konkreettisin esimerkki.

Valtauksissa kiehtovaa on juuri tilan haltuunotto ja tilan käyttö. Kun tila on vallattu, alkaa tapahtua kaikenlaista. Suuri joukko luovia ja innostuneita ihmisiä samassa tilassa ja valtavasti aikaa kulutettavaksi tuottaa aina jotain erityistä: suhteita, toimintaideoita, jalostuneita ajatuksia, identiteettejä ja muistoja. Vaikka vapaassa maailmassa saa kuljeskella varsin esteettä, todella vapaat toiminnan ja ajattelun tilat ovat niin harvinaisia, että ne voivat luoda ihmeellistä luovaa tarmoa. Nykyisin on muodikasta puhua ”ajatusten törmäyttämisestä”, mutta ajatukset ovat yleensä fasilitoituja ja kaupunkien kohtaamistilat ovat muuttuneet entistä kaupallisemmiksi. Demokratian juuriin viittaavilla *forum*- tai *agora*-tyylisillä sanoilla taidaan nykyisin viitata todennäköisimmin ostoskeskuksiin.

Juuri tilan merkityksen takia uskon, että syksyn 2023 opiskelijavaltausten vaikutukset ovat kauaskantoisempia kuin miltä päällisin puolin näyttää. Valtauksilla ihmisillä on ollut aikaa tutustua, parantaa maailmaa ja opiskella, ja tästä kaikesta syntyy uutta toimijuutta. Kun seuraavan kerran syntyy impulssi protestoida, kollektiivinen ”me”, jolla on kykyä ja halua tuohon protestointiin, on valmiimpi. Lisäksi valtaus on aina jonkinlainen ”pieni utopia”: kun tilaa ryhdytään käyttämään omilla ehdoilla, ryhdytään myös kysymään kysymyksiä ihanteellisesta tilasta. Nykyaikana keskustelut turvallisemmasta tilasta ovat myös vaikuttaneet siihen, että erityisesti nuorilla ihmisillä on hyvät valmiudet tunnistaa yhdessä olemiseen ja aktivistina jaksamiseen liittyviä kysymyksiä. Aktivistit eivät aina ole osanneet ajatella omaa hyvinvointiaan, mutta nykyisin tässä on ainakin menty runsaasti eteenpäin. Huolenpito itsestä ja muista on aktiivisten keskustelujen aihe. Olen varma, että sellainen yhdessä olemisen tapa, jota valtauksilla on opiskeltu, säteilee pitkälle muuhun olemiseen ja vuorovaikutukseen. Kyse on nimenomaan opiskelusta: tilan käyttöä ja jaksamista koskevat keskustelut eivät ole pelkkää kompromissien etsimistä vaan kollektiivista oppimista. Valtauksilla oppiminen toki saa usein myös konkreettisempia muotoja: yhdessä opiskelua ja vaatimuksiin liittyvää ohjelmaa.

Mutta totta kai tilan merkitys näkyy myös siinä, että valtaus on haasteen esittämistä. Ajattelisin, että tilan käyttötavoissa neuvottelevat aina virallinen käyttö, konventionaalinen käyttö ja haasteet. Virallinen käyttö on säädöksiä ja periaatteita, konventionaalinen käyttö ihmisten tosiasiallisesti tunnistamia normeja ja malleja. Konventiot voivat olla ahtaampia kuin viralliset säädökset. Ehkä yliopiston kohdalla on käymässä juu-

Itä-Suomen yliopiston Kuopion kampus 4.10.2023. Kuva: Sanna Ryyänen

ri näin, viitaten tuohon pointtiisi yliopiston tilojen ja luentojen huonosti tunnetusta julkisuudesta. Lisäksi sääntöjä ja konventioita aina haastetaan. Jokainen korttipelirinki epätavallisessa paikassa on omanlaisensa haaste, mutta haasteet voivat olla suurempia, poliittisempia ja röyhkeämpiäkin: tämä on meidän tila.

Protestit olivat myös osallistumista jatkuvaan määrittelykamppailuun yliopiston ideasta. Korona-aikana valuttiin kauas yliopistolla olemisen ihanteista, kuten sanoit. Tieteeseen on myös antiikin akatemiaista asti kuulunut avoimuus ja ajatusten vapaa törmäyttäminen. Yliopistovaltaus on kiehtova juuri siksi, että siinä tila vallataan ”kaikille” – siis keneltä? Lähinnä varmaan mekanistiselta, muodolliselta ja suorituskeskeiseltä käsitteeltä yliopiston merkityksestä. Yliopistolta, jossa opiskelu on yksiulotteista suorittamista. Valtaus merkitsee paitsi konkreettisesti myös symbolisesti aikaa ajatella. Vastakkain asettuvat kaksi eri yliopistokäsitystä.

Tässä yhteydessä erittäin olennaiselta tuntuukin tuo huomiosi poliittisen opiskelijan mallin syntymisestä. Ihmiset reagoivat annettuihin malleihin, vaikka toki myös muovaavat niitä. Yliopisto-opiskelijoille on tarjoll-

la erilaisia tapoja olla opiskelija. Uudet opiskelijat etsivät ja tunnustelevat näitä malleja. Toisaalta korona-aika myös osoitti, miten nopeasti mallit voivat haihtua. Kun opiskelijasukupolvet ovat lyhyitä, pienen katkoksen jälkeen monia toimintamalleja ei välttämättä osata enää edes ajatella.

Mutta vaikka tässä puhutaan opiskelijaliikkeestä ja yliopisto-opiskelijuuden malleista, tuntuu epäreilulta kaataa kaikkea vastuuta opiskelijoille. Kyllähän me yliopiston henkilökunnan edustajatkin suoraan tai epäsuoremmin tuemme erilaisia opiskelijana olemisen malleja. Luomme koko ajan myös malleja siitä, miten yliopistotilaa käytetään ja mikä tämän tilan viimekätinen merkitys on. Puhumattakaan siitä, että kysymys yliopiston ja yliopisto-opiskelun merkityksestä on mitä suurimmassa määrin yhteinen. Kaipaam tätä näkökulmaa keskusteluun: Millä tavalla opiskelijoiden kamppailu on meidänkin kamppailuamme?

Sanna:

Ajattelen, että ennen saapumista ”meihin”, on syytä pohtia hetki yliopistoa instituutiona, mainitsemiesi opiskelijana olemisen ja yliopistotilan käyttämisen mallien luojana ja tukijana – myös me kun olemme tuon instituution osasia. (Se toki vaihtelee, allekirjoitammeko aina edustamamme instituution linjaukset ja toimintatavat vaiko emme). Yliopistojen valtauksiin niiden johto suhtautui pääosin ainakin näennäisen lempeästi ja sallivasti. Valtausta toimintatapana ”ymmärrettiin”, valtausten perusteet ”hyväksyttiin” ja opiskelijoiden vaatimuksia ”tuettiin”, eikä valtaajien asettautumista johonkin kulmaan yliopistojen tiloja nähty sitäkään pääsääntöisesti erityisen ongelmalliseksi. Vaikutti siis siltä, että suomalaisen opiskelijaliikkeen historiassa oltiin poikkeuksellisen tilanteen äärellä: opiskelijat ja yliopistoinstituutio olivat ainakin jossain määrin samassa rintamassa, kuten lehtijutuissakin kuvattiin (esim. Lehtokari & Väisänen 2023). Yliopistojen ja opiskelijoiden näennäisen yhteisestä rintamasta alkoi kuitenkin paljastua nopeasti myös säröjä. Turun yliopiston rehtori Jukka Kola totesi Ylen haastattelussa, että ”[o]lemme todenneet jo mielenilmauksen alussa, että he voivat olla siellä, *kunhan se ei häiritse muiden opiskelijoiden ja henkilökunnan liikkumista*” (Lehtola 2023, kurssiivi lisätty). Suoranaisia kiistoja oppilaitosten tilojen käytöstä puhkesi niissä tapauksissa, kun oppilaitos oli tiloissa vuokralla (esim. Halonen 2023) ja silloin, kun oppilaitos tulkitsi valtaajien läsnäolon olevan ristiriidassa tilojen muun käytön kanssa. Näinhän tapahtui esimerkiksi Helsingin yliopiston päärakennuksessa, josta valtaajat uhattiin häätää Maanpuolustuskurssiyhdistyksen tilaisuu-

den vuoksi (Lehtokari, Rautoma, Rakkola & Tihilä 2023) – eli kun valtaus alkoikin ”haitata”. Esimerkiksi Itä-Suomen yliopiston Kuopion kampuksella johdon myötämielisyys tilojen käyttöön saattoi selittyä ainakin osin sillä, että valtaajat olivat asettuneet yliopiston päärakennuksen korskealla 24/7 lounge -neonkytilillä varustettuun ala-aulaan, eli tilaan, jossa muutoinkin on luvallista olla vuorokauden ympäri – valvontakameroiden herpaantumattomassa huomassa.

Asiakysymyksiin liittyviä kiistoja yliopiston ja opiskelijaliikkeen välille syntyi oikeastaan vasta valtausten päätyttyä, kun opiskelijaliikkeen aktiivit ainakin Helsingissä ottivat asialistalleen myös Palestiinan tukemisen ja Israelin hyökkäyssodan tuomitsemisen. Taideyliopistossa kiellettiin nopeasti yliopistojen sisäisten sähköpostilistojen käyttö ”poliittiseen toimintaan” (Parkkinen 2023) ja Helsingin yliopisto puolestaan kielsi – poliisivoimin – Palestiinaa tukevan mielenosoituksen pääaulassaan vedoten siihen, että ”yliopiston tiloissa ei voida järjestää poliittisia tapahtumia” (STT 2023). Kun me tämän tekstin kirjoittajat ja opiskelijaliikkeen edustajat keskustelimme Itä-Suomen yliopiston rehtoreiden kanssa siitä, voisiko yliopisto vaikutus- ja arvovallallaan asettua voimakkaammin tukemaan opiskelijoiden vaatimuksia, saimme mekin törmätä varsin kiintosiin määritelmiin yliopiston ja sen johdon poliittisen toimijuuden rajoista. Sen sijaan opiskelijavaltaukset itsessään eivät tulleet tulkituiksi ”häiritsevän” tai ”liian” poliittiseksi toiminnaksi, kuten ei myöskään edellinen yliopistoa ja yliopistolaisia laajasti mobilisoinut tapaus eli Ukrainaa tukenut toiminta ja kannanotot.

Aktivismia tutkinut kanadalainen Jacqueline Kennelly (2011) on tehnyt eron ”hyvään” ja ”pahaan” aktivismiin sen mukaan, miten eri kansalaistoiminnan ja aktivismin muotoja esitetään ja arvotetaan julkisuudessa. Hieman kärjistäen voisi todeta, että yliopistovaltaukset, samoin kuin aiemmat Ukraina-mielenilmaukset, ovat yliopistoinstituution näkökulmasta ”hyvää” aktivismia: ne oli helppo kohdata myötäsukaisesti, koska niiden vaatimuksista vallitsi (ainakin pääosin) yliopistoyhteisön samanimielisyys. Kun opiskelijaliikkeen toiminta tuo sen sijaan näkyviin konfliktin, kuten Palestiina-kannanottojen tapauksessa, aktivismi muuttuukin instituution näkökulmasta ”pahaksi” eli hankalaksi ja vaikeasti hallittavaksi. Opiskelijoiden Palestiina-aktivismi asettaakin niin kiinnostavan peilin yliopistoinstituution eteen myös suhteessa valtaus-tapaukseen, että en voinut olla poikkeamatta myös tuohon teemaan – joka on siis tavaltaan myös jatkumoa valtausaallolle. Yksi demokratiakasvatuksen keskei-

nen periaatehan on, että demokraattisia valmiuksia opitaan osallistumalla demokraattisiin käytäntöihin (esim. Tomperi & Piattoeva 2005). Kahdesta keskenään erilaisesta tapauksesta piiryy yhdessä kiinnostava kuva siitä, millaista demokraattisen toiminnan harjoittamista – ja samalla harjoittelua – yliopisto instituutiona tukee ja millaista ei. En voi olla miettimättä, mitä seurauksia on sillä, että yliopisto ei instituutiona halua tai koe voivansa ottaa kantaa ristiriitaisessa tilanteessa silloinkaan, kun puolustetaan ihmisoikeuksia ja elämää (kuten vaadittaessa tulitaukoa Gazaan) vaan päinvastoin kieltää ja rajoittaa ilmaisunvapautta. Aikamoinen demokratiaoppitunti!

Oppilaitosten suhtautuminen itse valtauksiin ja opiskelijaliikkeeseen jäi puolestaan lopulta kädenlämpöiseksi. Valtausten kuluessa ja niiden päätyttyä opiskelijat pääsääntöisesti kokivat, etteivät oppilaitokset johdoinen osoittaneet opiskelijaliikkeen vaatimuksille riittävästi tukea, jota kaivattiin. Ymmärtämisen ja samanmielisyyden lisäksi opiskelijaliike oli nimittäin odottanut halua ja mahdollisuuksia instituution vaikutusvallan käyttöön jonkinlaisena vipuvoimana leikkauspäätöksiä tekevän hallituksen suuntaan.

Jos yliopistojen johdon ja yliopiston instituutiona ei koeta toimivan riittävästi (kuten opiskelijavaltauksissa) tai jos sen toiminnan koetaan rajaavan demokraattisia toimintamahdollisuuksia (kuten valtauksia seuranneessa Palestiina-keskustelussa), saavumme vihdoinkin esittämäsi kysymykseen siitä, millä tavalla opiskelijoiden kamppailu on meidänkin kamppailuamme. Yliopistohan ei ole vain instituutio vaan joukko monenlaisia toimijoita – ”meitä” – joiden ei tarvitse pysyä instituution piirtämässä rajoissa.

Osallistuin hiljattain englanninkieliseen paneeliin, jossa tulin käyttäneeksi keskustelun kuluessa käsitettä *pockets of resistance* (vastarinnan taskut) kuvatessani niitä vapauden tiloja, joita yhä syvemmissä uusliberalismin syövereissä uiva yliopistotyö esimerkiksi meille keskiportaana akateemisille työläisille edelleen mahdollistaa. Meidän akateemisten ”rivityöläisten” asema on sikäli kiinnostava, että meillä on tosiaan varsin paljon vapautta toimia – tai olisi, jos sitä vapautta valitsisimme käyttää. Lisäksi meillä on ainakin vähän yliopistoinstituutiosta tihkuvaa vaikutusvaltaa. Vaikka olen ”vain” yliopistonlehtori, minun kuvainnolliseen yliopistoviittaan kiedottu ääneni on opiskelijoiden ääntä painavampi (vaikka niin ei toki tulisi olla), jos esimerkiksi pitää pyytää ministeriltä keskusteluaudianssia. Liittolaisuus voi näissä tilanteissa olla esimerkiksi tuollaista: an-

taa oma pienikin vaikutusvalta liikkeen käyttöön – niissä raameissa, mitä opiskelijat meiltä toivovat. He ovat tässä pääroolissa, emme me. Ajattelen, että meidän pitäisi muutoinkin paremmin osata ja uskaltaa käyttää vastarinnan taskujamme, kun tässä on kuitenkin maailma pelastettavana aika monessa suunnassa. Kasvatustieteilijä ja ekoaktivisti Katri Jurvakainen kirjoitti syyskuun 2023 lopulla julkaistussa blogikirjoituksessaan (jonka lukemista kokonaisuudessaan suosittelen) näin: ”Mikäli olet odottanut vuosien ajan oikeaa hetkeä vastarintaan liittymiselle, niin pikkuvinkki: älä enää odota, sillä momentum on nyt. Älä vaivu apatiaan ja kivety osaksi valtaa kannattelevien pylväiden rivistöä, vaan liity osaksi elävää vastarintaa, joka on nyt täyttänyt hallit.” (Jurvakainen 2023.)

Monet Kuopion yliopistokampuksen valtauksen osallistuneet opiskelijat korostivat olevansa mukana siksi, että kokivat velvollisuudekseen yrittää vaikuttaa, eivät siksi, että he nimenomaan olisivat halunneet leirytyä yliopiston aulassa keskellä tiivistä opinto- ja monella myös työsyksyä, heräillä automaattisesti syttyviin valoihin tai robotti-imureiden liikkeisiin. Valtaus ei ollut mikään huviretki, ja moni toi esiin siihen osallistumisen raskauden ja kuluttavuuden. Jo tämän vuoksi lienee selvää, että opiskelijoiden kamppailun pitäisi olla meidänkin kamppailuamme. Yliopistoa ei ole ilman opiskelijoita ja heidän mahdollisuuksiaan ja jaksamistaan opiskella – eikä yliopiston puolustamista pitäisi ulkoistaa vain opiskelija-aktiiveille.

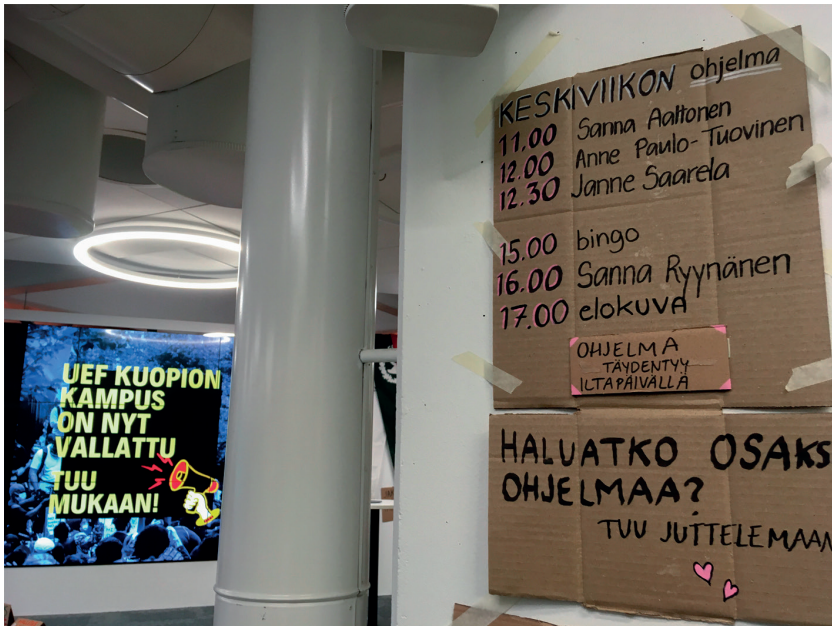
Mitä ajattelet, että valtausten aikaisesta yhteistoiminnasta tai sen puutteesta valtaajien ja muun yliopistoyhteisön välillä olisi vielä syytä nostaa esiin? Mitä syksyn 2023 valtausaallosta olisi syytä muistaa ja oppia?

Teppo:

Tässä olikin paljon asiaa. Aloitan konkreettisesta kysymyksestäsi: Mitä olivat valtauksen aikana yhteistoiminnasta saadut opit? Arvelen, että varsinaista yhteistoimintaa yhteistyön mielessä oli aika vähän. Mehän olimme pääosin katsojia. Vieraillessani muutamalla valtauksella ajattelin ennen kaikkea olevani oppimassa. Oli rauhassa aikaa jutella, kysellä valtaajien tunnelmia ja ajatuksia. Opin kaikenlaista mukaan lähtemisen tavoista ja kynnyksistä, ajanvietosta valtauksilla, haasteista ja valtauksia yhdistävistä organisoitumisen tavoista. Valtaus on mahtava protestimuoto, koska se on niin kutsuva. Vierailu on useimmiten toivottu tapahtuma, ainakin jos vierailijalla on avoin ja kannustava ote ja jos hän voi olla jotenkin avuksi.

Kokonaan oma lukunsa on sitten pieni apu, jota pystyimme antamaan opiskelijoiden äänen vahvistamiseksi. Sekin on ollut opettelua. Kuten toteat, henkilökunnan asemasta käsin saattaa käyttää suurempaa puhevaltaa. Tuota puhevaltaa on aina hyvä kanavoida edistyksellisten liikkeiden eduksi ja käyttöön, ja onnistuimme opiskelijoiden viestejä hieman viemäänkin eteenpäin. Mutta puhevaltaa ei voi vain antaa, vaan täytyy itse olla puhumassa ja sanoittamassa asiaa, mikä aiheuttaa jatkuvan puhevalan viemisen riskin. Harjoitteleminen tätä, aivan kuten valtauksilla harjoitellaan turvallisemmassa tilassa toimimista.

Ehkä puhevallan kautta auttaminen voi myös parhaimmillaan hieman rikkoa hankalaa asetelmaa, joka seuraa mainitsemastasi ”hyvän” ja ”pahan” aktivismin dynamiikasta. Aktivismi tosiaan on aika mitänsanomaton, jos se on liian ”hyvää”: sen voi yksinkertaisesti ohittaa. Jos protesti ei ärsytä tai haittaa ketään tai mitään, se kyllä hiipuu. Mutta protestin on hyvä pysyä myös mukaan kutsuvana. Sekin on siis hankalaa, jos konfrontatiivisuutta joudutaan lisäämään pelkästään siksi, ettei protestia olisi niin

Itä-Suomen yliopiston Kuopion kampus 27.9.2023. Kuva: Sanna Rynnänen

helppo ohittaa. Viemällä liittolaisina protestin viestejä eteenpäin voidaan hieman lisätä protestien huomiota ja painoarvoa ja vaatia protestin viesteihin reagoimista silloin, kun protestista katsoen sekä liika häiritsemättömyys että itsetarkoituksellinen konfrontatiivisuus vaikuttavat ongelmallisilta.

Haluaisin lopuksi vielä alleviivata yhtä tämän keskustelun kantavaa ajatusta: opiskelijoiden kamppailut ovat myös meidän kamppailujamme. On vähän häkellyttävääkin, miten opiskelijat tuntuvat aina valmiimmilta politisoimaan yliopiston ideaa, vaikka tokihan henkilökunnan pitäisi sitä tehdä myös.

Yliopisto muuttuu koko ajan, ja käymme joko näkyvää tai näkymätöntä vääntöä yliopiston ideasta. Esimerkiksi Johanna Hokan (2019) jaottelut sosiologian itseymmärryksestä sopivat paljon laajempaankin käyttöön. Hokka erottaa huippututkimusdiskurssin, humboldtilaisen diskurssin, emansipatorisen diskurssin ja politiikkadiskurssin. Vähemmän yllättäen hegemonisia (erityisesti Suomessa) 2020-luvulla ovat huippututkimus- ja politiikkadiskurssi, joista jälkimmäinen tarkoittaa teknistä tiedontuotantoa päätöksenteon tarpeisiin. Yllättävää ei liene sekään, että emansipatorinen ote ja sivistystä korostava humboldtilaisuus olisivat minusta huomattavasti parempia lähtökotia. Kaikella tällä on tietysti vastineensa opiskelussa: toki yliopisto-opiskeluun vaikuttaa se, minkälaisella orientaatiolla koko instituutio toimii. Haluaisin ajatella, että syksyn liikehdintä oli yhdenlainen välähdyksellinen emansipatoris-humboldtilaisesta yliopistosta, ja olisi mietittävä, miten näitä välähdyksiä tuotetaan lisää, mieluummin tietysti rakenteisiin juurtuakseen.

Ehkä tämä käy myös epäsuoraksi vastaukseksi kysymykseen siitä, mitä syksyn 2023 kamppailuista tulisi poimia mukaan.

LÄHTEET

- Biesta, Gert 2012. Becoming public: public pedagogy, citizenship and the public sphere. *Social & Cultural Geography* 13 (7), 683–697. DOI: <https://doi.org/10.1080/14649365.2012.723736>
- Eskelinen, Teppo 2011. Mitä Occupy on? Teoksessa Carla Blumenkranz, Keith Gessen, Mark Greif, Sarah Leonard, Sarah Resnick, Nikil Saval, Eli Schmitt, Astra Taylor (toim.) *Occupy!* Helsinki: Into Kustannus, 5–16.

- Eskelinen, Teppo & Ryyänen, Sanna 2021. Tilaa toiminnalle ja tilan toimijuus: Omaksi tehty tila kansalaistoiminnan mahdollistajana ja muovaajana. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 22, 11–41. DOI: <https://doi.org/10.30675/sa.103048>
- Halonen, Eetu 2023. Poliisi poisti valtaajat Helsingin yliopiston Meilahden-kampuksella – päätöksen häättämistä teki kiinteistöyhtiö. *Uusimaa* 4.10.2023. Saatavissa <https://www.uusimaa.fi/uutissuomalainen/6256187> (haettu 22.11.2023).
- Hokka, Johanna 2019. Mitä on hyvä sosiologia? Poikkikulttuurinen tutkimus sosiologian itseymmärryksestä. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Jurvakainen, Katri 2023. Mitä opiskelijat edellä, sitä toivon mukaan muu yliopisto perässä. *Vita Nuova* 28.9.2023. Saatavissa <https://vitanuovablogi.wordpress.com/2023/09/28/mita-opiskelijat-edella-sita-toivon-mukaan-muu-yliopisto-perassa/> (haettu 23.11.2023).
- Kennelly, Jacqueline 2011. *Citizen Youth. Culture, Activism, and Agency in a Neoliberal Era*. New York: Palgrave Macmillan.
- Lehtokari, Rosa & Väisänen, Anssi 2023. Professori yliopistojen valtauksista: ”On erityistä, että opiskelijat ja yliopistot ovat jossain määrin yhteisrintamassa”. *Yle.fi* 23.9.2023. Saatavissa <https://yle.fi/a/74-20051580> (haettu 22.11.2023).
- Lehtokari, Rosa, Rautoma, Heini, Rakkola, Venla & Tihilä, Katri 2023. Presidentti pysähtyi keskustelemaan valtaajien kanssa, toivotti menestystä opintoihin – näin päivä eteni vallatulla yliopistolla. *Yle.fi* 28.9.2023. Saatavissa <https://yle.fi/a/74-20052327> (haettu 22.11.2023).
- Lehtola, Johanna 2023. Opiskelijavaltaus jatkuu Turun yliopistolla – häättöaikeita ei ole. *Yle.fi* 29.9.2023. Saatavissa <https://yle.fi/a/74-20052625> (haettu 22.11.2023).
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi 2019. Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–112.
- Parkkinen, Pia 2023. Taideyliopiston rehtori kielsi poliittisen keskustelun sähköpostilistoilla – ”On erittäin vaikea keskustella rakentavasti”. *Yle.fi* 15.11.2023. Saatavissa <https://yle.fi/a/74-20060388> (haettu 22.11.2023).
- STT 2023. Parisataa ihmistä osoitti Helsingin yliopistolla mieltä palestiinalaisten puolesta – yliopisto kielsi mielenilmauksen. *Yle.fi* 17.11.2023. Saatavissa <https://yle.fi/a/74-20060921> (haettu 22.11.2023).
- Tomperi, Tuukka & Piattoeva, Nelli 2005. Demokraattisten juurten kasvattaminen. Teoksessa Tomi Kiilakoski, Tuukka Tomperi & Marjo Vuorikoski (toim.) *Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisin kasvatuksen mahdollisuus*. Tampere: Vastapaino, 247–287.

